

ΕΝΟΤΗΤΑ 1η

Β. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

α. Παράγοντες της επικοινωνίας

Με τον όρο **επικοινωνία** εννοούμε την ανταλλαγή μηνυμάτων μεταξύ δύο ή περισσότερων ανθρώπων. Βασικά συστατικά της επικοινωνίας είναι:

- Ο **πομπός**: αυτός που στέλνει το μήνυμα.
- Ο **δέκτης**: αυτός που δέχεται το μήνυμα.
- Ο **κώδικας**: ένα σύστημα σημείων ή σημάτων ή συμβόλων με αρχές και κανόνες (π.χ. γλωσσικός κώδικας).
- Το **μήνυμα**: οποιαδήποτε πληροφορία, ερώτηση, διατυπωμένη σκέψη, επιθυμία κ.λπ.
- Ο **διάυλος**: ο φυσικός ή τεχνητός τρόπος μετάδοσης του μηνύματος (π.χ. τηλέφωνο, Η/Υ, επιστολή, κινητό τηλέφωνο, επικοινωνία πρόσωπο με πρόσωπο κ.λπ.).
- Οι **λειτουργίες κωδικοποίησης και αποκωδικοποίησης** του μηνύματος.
- Οι **συνθήκες επικοινωνίας**.

Όταν η ανταλλαγή μηνυμάτων γίνεται με τη χρήση γλωσσικών σημείων, δηλαδή με λέξεις, τότε έχουμε να κάνουμε με τη **γλωσσική επικοινωνία**.

Στη γλωσσική επικοινωνία ο πομπός χρησιμοποιεί το γλωσσικό κώδικα για να κωδικοποιήσει ένα μήνυμα, να εκφράσει δηλαδή μια επιθυμία, να διατυπώσει μια ερώτηση, να δώσει ή να ζητήσει μια πληροφορία, να πει κάτι που σκέφτεται ή που νιώθει κ.λπ. Η μορφή και το ύφος ωστόσο του μηνύματος επηρεάζονται από τις λεγόμενες **συνθήκες επικοινωνίας**: σε ποιον απευθύνεται ο πομπός (π.χ. σε κάποιο οικείο πρόσωπο, σε έναν ανώτερο κ.λπ.), σε τι *περιβάλλον* βρίσκεται (π.χ. φιλικό, εργασιακό κ.λπ.), *ποιος είναι ο διάυλος* που χρησιμοποιεί (π.χ. αν επικοινωνεί πρόσωπο με πρόσωπο με το συνομιλητή του ή μέσω τηλεφώνου ή μέσω Διαδικτύου κ.λπ.) και *ποιο στόχο* επιδιώκει (τι θέλει να πετύχει με το μήνυμά του).

Ο δέκτης που λαμβάνει το μήνυμα προσπαθεί να το αποκωδικοποιήσει. Προϋπόθεση για να αποκωδικοποιηθεί ορθά το μήνυμα ο δέκτης είναι να γνωρίζει το γλωσσικό κώδικα του πομπού.

Σημείωση:

Η επικοινωνία είναι επιτυχής όταν η πληροφορία που προσλαμβάνεται είναι ίδια με αυτή που στάλθηκε. Ωστόσο είναι πιθανό ο δέκτης να μην κατανοήσει πλήρως το μήνυμα ή και να ερμηνεύσει διαφορετικά αυτά που λέει ο πομπός. Παράγοντες που επηρεάζουν την ορθή λειτουργία της επικοινωνίας είναι το διαφορετικό μορφωτικό επίπεδο πομπού και δέκτη, οι διαφορετικές τους αντιλήψεις, η ηλικία, η διαφορετική τους καταγωγή κ.λπ.

Υπάρχουν δύο είδη γλωσσικής επικοινωνίας:

α. Προφορική (οι λέξεις ως ηχητικά σημεία).

β. Γραπτή (οι λέξεις αποδίδονται με γραπτά σύμβολα, μετατρέπονται σε οπτικά σημεία).

Ο προφορικός λόγος αποτελεί ακόμα και σήμερα το βασικό τρόπο επικοινωνίας των ανθρώπων, αφού αυτόν χρησιμοποιούν στις καθημερινές τους συναλλαγές. Ωστόσο ανάλογα με την περίπτωση άλλοτε προτιμούν τον προφορικό λόγο και άλλοτε το γραπτό λόγο. Συγκεκριμένα:

- Τον **προφορικό λόγο** τον χρησιμοποιούν στην καθημερινή ομιλία, σε διάφορες συζητήσεις, σε ραδιοφωνικές ή τηλεοπτικές εκπομπές κ.λπ.
- Το **γραφτό λόγο** τον χρησιμοποιούν σε οποιοδήποτε κείμενο (επιστολή, άρθρο εφημερίδας, αίτηση, επιγραφή, γραπτό μήνυμα στο κινητό τηλέφωνο ή στο Διαδίκτυο κ.λπ.).

Σημείωση:

Στη σύγχρονη εποχή συχνά ο άνθρωπος χρησιμοποιεί στην επικοινωνία του και την εικόνα. Η εικόνα κυριαρχεί στα ΜΜΕ: εφημερίδες, περιοδικά, τηλεόραση, Διαδίκτυο.

β. Κώδικες επικοινωνίας

Με τον όρο **κώδικα** εννοούμε κάθε σύστημα σημείων ή συμβόλων ή σημάτων που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να μεταδοθεί ένα μήνυμα. Τα σημεία ή τα σύμβολα αυτά λειτουργούν και ερμηνεύονται με βάση συγκεκριμένους κανόνες, όπως π.χ. συμβαίνει στο γλωσσικό κώδικα, τον κώδικα των μαθηματικών κ.λπ.

Μερικοί κώδικες είναι:

- **Ο γραπτός λόγος:** σημεία του είναι οι λέξεις.
- **Ο μαθηματικός κώδικας:** σημεία του είναι οι αριθμοί και τα διάφορα σύμβολα.
- **Ο κώδικας της χημείας:** σημεία του είναι σύμβολα και ειδικοί όροι.
- **Ο κώδικας της μουσικής:** σημεία του είναι οι νότες.
- **Ο κώδικας της ζωγραφικής:** σημεία του είναι τα χρώματα, τα σχήματα κ.λπ.
- **Ο κώδικας των Η/Υ:** σημεία του είναι ειδικοί όροι, εικονίδια κ.λπ.
- **Ο ΚΟΚ:** σημεία του είναι τα σήματα.
- **Τα σήματα Μορς:** σημεία του κώδικα αυτού είναι τα ηχητικά σήματα.
- **Η νοηματική γλώσσα:** σημεία αυτού του κώδικα είναι οι χειρονομίες και οι εκφράσεις.

Η ανθρώπινη επικοινωνία στηρίζεται κυρίως στη γλώσσα. **Ο γλωσσικός κώδικας** είναι το πιο αναπτυγμένο σύστημα σημείων που έχει επινοήσει ο άνθρωπος για να ικανοποιήσει τη θεμελιώδη ανάγκη του για επικοινωνία και υπερέχει έναντι των άλλων κωδίκων στα εξής:

α. Είναι **δημιουργικός**: ενώ οι άλλοι κώδικες χρησιμοποιούν περιορισμένο αριθμό σημείων, στο γλωσσικό κώδικα καινούρια σημεία δημιουργούνται και γίνονται κατανοητά διαρκώς.

β. Είναι **ευέλικτος**: μέσω αυτού μπορούμε να εκφράσουμε ποικίλα συναισθήματα, ιδέες, αφηρημένες έννοιες, να μιλήσουμε για το παρόν, το παρελθόν και το μέλλον, για πράγματα που υπάρχουν αλλά και δεν υπάρχουν.

γ. **Μεταδίδεται γραπτά και προφορικά**: ωστόσο αυτό που γράφεται μπορεί να διαβαστεί (ο γραπτός λόγος μεταδίδεται και ακουστικά) και αυτό που λέγεται μπορεί να γραφτεί (ο προφορικός λόγος μεταδίδεται και οπτικά).

δ. Κατακτάται **φυσικά** και χωρίς ιδιαίτερη εκπαίδευση (μαθαίνουμε να μιλάμε προτού πάμε σχολείο).

Ο γλωσσικός κώδικας ωστόσο παρουσιάζει και ορισμένες ομοιότητες με τους άλλους κώδικες:

α. Εξυπηρετεί την ανθρώπινη ανάγκη για επικοινωνία, τη μετάδοση δηλαδή μηνυμάτων.

β. Χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη συμβόλων ή σημείων, τα οποία λειτουργούν και ερμηνεύονται με βάση συγκεκριμένους κανόνες.

Σημείωση:

Ο γλωσσικός κώδικας δεν έχει τα ίδια σημεία για όλους τους λαούς. Κάθε λαός έχει τα δικά του γλωσσικά σημεία, μιλάει τη δική του γλώσσα. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο γλωσσικός κώδικας περιλαμβάνει πολλούς επιμέρους κώδικες, όπως την ελληνική γλώσσα, την ιταλική, την αγγλική, τη γερμανική κ.λπ.

Διαφορές μπορεί να υπάρχουν ακόμα και μέσα στον ίδιο επιμέρους κώδικα. Αυτό σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στο γεγονός ότι μια ζωντανή γλώσσα εξελίσσεται διαρκώς, περνάει από διάφορα στάδια, εμπλουτίζεται με νέες λέξεις κ.λπ. Έτσι, για παράδειγμα, η αρχαία ελληνική ή η καθαρεύουσα, που αποτελούν παλαιότερες μορφές της νεοελληνικής, είναι διαφορετικοί κώδικες που περιλαμβάνονται ωστόσο στη δημοτική γλώσσα, την οποία μιλάμε σήμερα.

γ. Πολυτροπικά κείμενα

Πολλά κείμενα δε χρησιμοποιούν μόνο το γλωσσικό κώδικα για να μεταδώσουν το μήνυμά τους αλλά και άλλα σήματα από άλλους κώδικες. Τα κείμενα αυτά λέγονται **πολυτροπικά**.

Κατά την προσέγγιση αυτών των κειμένων δε θα πρέπει να περιοριστούμε μόνο στην ερμηνεία των σημείων του γλωσσικού κώδικα, αλλά πρέπει να λάβουμε υπόψη μας και το νόημα των σημάτων των άλλων κωδίκων. Διαφορετικά δε θα έχουμε κατανοήσει πλήρως το κείμενο.